

Technické památky a atraktivity

Dle výkladového slovníku CR je **technickou atraktivitou CR** stavba, technické zařízení nebo technické řešení jedinečné nebo zajímavé svým provedením, vztahem k okolním stavbám, velikostí, historickým nebo současným významem, designem apod. a stávající se tak cílem pro návštěvníky (např. mosty, tunely, vodní i větrné mlýny, těžní věže, železniční viadukty, kanály...). Obdobným pojmem je **technická památka** – stavba, technické zařízení nebo technické řešení již nevyužívané, zajímavé svým provedením, umístěním, zachovalostí, slohem.

Velkou předností technických památek je skutečnost, že na rozdíl od hradů a zámků netvoří statickou kulisu, ale žijí tím, co lidé vymýšleli, aby bylo dosaženo pokroku. Je třeba však podotknout, že technické památky nepatří obecně mezi turisticky nejatraktivnější. Nejčastějšími návštěvníky těchto míst jsou obvykle vzdělanci, studenti a odborná veřejnost jejichž motivy návštěv těchto objektů jsou rozdílné od tradičních motivačních faktorů v cestovním ruchu. Jsou to především poznávací a vzdělávací motivy.

1. Technické památky a UNESCO

Staré technické stavby díky svému odlišnému architektonickému projevu spolu s technickým zařízením dokládají charakteristickou atmosféru průmyslové revoluce a promlouvají k dnešnímu divákovi osobitým kouzlem. Jejich jedinečnou a specifickou hodnotu zdůraznilo i jejich zařazení k světovému kulturnímu dědictví podle UNESCO. A tak se k tomuto světovému fondu kultury řadí nejen tradičně vysoce hodnocené umělecké poklady, ale i některé průmyslové památky. Díky aktivitě Slovenské republiky je od roku 1993 zapsáno do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO i město Bánská Štiavnica a technické památky okolí města, jež jsou svědectvím hornických aktivit jednoho z nejvýznamnějších revírů na těžbu drahých kovů na světě.

Na seznamu světového dědictví UNESCO je po posledním zasedání World Heritage Committee 788 míst (611 kulturních, 154 přírodních a 23 kombinovaných lokalit ve 134 státních celcích). Technickou památkou či atraktivitou se z tohoto počtu může pochlubit 25 míst.

Přehled technických památek UNESCO

Stát	Technická památka (rok zapsání na listinu UNESCO)	Stručný popis
Belgie	Čtyři zdymadla na Canal Du Centre a jejich okolí - La Louvière a Le Roeulx (1998)	Čtyři hydraulické lodní zdymadla na tomto krátkém úseku historického Canal du Centre jsou technické památky nejvyšší kvality. Dohromady se samotným kanálem tvoří příklad průmyslové krajiny z konce 19. století. Z osmi hydraulických zdymadel postavených na konci posledního a počátku tohoto století existují jen tyto čtyři na Canal du Centre v původním stavu. Jsou unikátní na celém světě.
Bolívie	Potosi (1987)	Hornické město, v 16. století největší průmyslový komplex na světě. Lokalita zahrnuje technické památky a staré město.
Finsko	Verla (1996)	Bývalá továrna na zpracování dřeva (1882 až 1964) je jednou z mála technických památek tohoto typu.
Francie	Arc-et-Senans (1982)	Bývalé solné doly, královský solivar a jedinečná architektonická památka.
	Le Canal Du Midi (1996)	360 km dlouhá síť vodních cest z období průmyslové revoluce spojuje Středozevní moře s Atlantikem a zahrnuje řadu technických děl, např. zdymadla mosty, tunely.
	Pont Du Gard (1985)	Tzv. Gardský most vysoký 50 metrů nese římský akvadukt.

Indie	Himalájská železnice Darjeeling (1999)	Železnice Darjeeling je první a stále nejlepší ukázkou horské železnice s osobní dopravou. Byla otevřena roku 1881 a použila smělá a důvtipná inženýrská řešení problému překlenutí krásného horského terénu železniční trasou. Je stále plně použitelná a zachovává si původní nedotčené rysy.
Německo	Guslar (1992)	Perfektně zachovalé staré město bylo kdysi členem hanzy. Rudné doly Rammelsberg jsou nyní technickou památkou.
	Völklingen (1994)	Staré hutě z 19. století zůstaly po zastavení výroby v původním stavu a jsou výjimečnou technickou památkou.
	Průmyslový komplex uhelného dolu Zollverein (2001)	Průmyslovou oblast Zollverein ve spolkové zemi Severní Porýní - Vestfálsko tvoří původní historický komplex dolů a několika budov z 20 století. Jsou významnou ukázkou vývoje i úpadku těžebního průmyslu během posledních 150 let.
Nigérie	Kulturní krajina Sukur (1999)	V krajině Sukur můžeme vidět kromě paláce Hidi (the Palace of the Hidi), stojícího na kopečku dominujícím vesnicím pod ním, také terasovitá pole a jejich posvátné symboly i četné pozůstatky kdysi vzkvétajícího železářského průmyslu. V krajině Sukur najdeme pozoruhodně nedotčené pozůstatky společnosti a její hmotné i duševní kultury.
Nizozemí	Ir. D.F. Woudagemaal - D.F. Woudova parní čerpací stanice - Wouda Steam Pumping Station (1998)	Tato čerpací stanice v Lemmeru (Lemmer) v provincii Friesland byla otevřena v roce 1920. Je to největší parou poháněná čerpací stanice, která byla kdy postavena a je stále v provozu. Ukazuje, jak holanští architekti a inženýři přispěli k ochraně lidí a zdejší krajiny před přírodními vodními zdroji.
	Mlýnská síť ve městě Kinderdijk-Elshout (1997)	Lidé z nížinatých krajin přispěli významně ke znalostem technologií, jak zacházet s vodou, jak ukazují práce v okolí Kinderdijk-Elshout. Hydraulika vysušuje zemi pro zemědělství a osídlování začalo ve středověku a pokračuje nepřerušeně až do nynějška. Najdeme zde všechny významné součásti této technologie: kanály, reservoáry, čerpací stanice, administrativní budovy a větrné mlýny.
Polsko	Vieliczka (1978)	Solné doly
Rakousko	Semmeringská železnice (1998)	Semmeringská železnice, vedoucí po 41 km vysokými horami - byla postavena v letech 1848 až 1854 - je jedno z největších 'hrdinských děl' občanského inženýrství v této pionýrské fázi budování železnic. Kvalita tunelů, viaduktů a dalších prací umožnila to, že se železnice používá dodnes a svým krásným okolím zůstává stále atraktivní.
Španělsko	Segovia (1985)	Staré město a římský akvadukt.
Švédsko	Engelsberg (1993)	Nejlépe zachovalé švédské železářny ze 17.-18. století jsou technickou památkou.
	Těžba mědi v okolí města Falun (2001)	Měď se ve zdejší oblasti těžila již ve 13. století. Město Falun ze 17. století s jeho historickými budovami spolu s pozůstatky mnoha osad v oblasti Dalarna je živým obrazem místa, které bylo po staletí jedním z nejvýznamnějších těžebních míst na světě.
	Varberg Radio Station (2004)	Varbergská radiová stanice v Grimetonu v jižním Švédsku byla postavena v letech 1922 – 24. Jedná

		se o výjimečně zachovalou památku dřívější bezdrátové transatlantické komunikace. Sestává z přijímacího zařízení zahrnující systém šesti 127 m vysokých ocelových věží. Památka reprezentuje vývoj komunikační technologie v období po 1. světové válce.
Velká Británie	Ironbridge Gorge (1986)	Technické památky na průmyslovou revoluci v údolí řeky Severn, první železný most na světě.
	Průmyslová krajina okolo města Blaenavon (2000)	Okolí Blaenavonu podává výmluvné svědectví o přednostech jižního Walesu jakožto jednoho z největších světových vývozců železa a uhlí v 19. století. Najdete zde všechny nezbytné součásti
	Přádelny v Derwent Valley (2001)	V Derwent Valley ve střední Anglii najdeme několik přádelen z 18. a 19. století a také průmyslovou krajinu velkého historického významu. Moderní továrna vděčí za svůj původ přádelnám v Cromfordu, kde byly průmyslově poprvé použity vynálezy Richarda Arkwrighta. Zachovány zde zůstaly také ubytovny dělníků, a tak toto místo dokresluje i socioekonomický rozvoj oblasti.
	New Lanark (2001)	New Lanark je krásná skotská vesnice, kde svůj model průmyslové společnosti na počátku 19. století vytvořil filantrop a utopista Robert Owen. Najdeme zde impozantní tovární budovy, prostorné ubytovny pro dělníky a důstojnou školu.
	Saltaire (2001)	Vesnice Saltaire leží v Západním Yorkshiru. Je to zachovalé průmyslové městečko z druhé poloviny 19. století. Zdejší textilní závody, veřejné budovy i ubytovny dělníků jsou v dokonalé harmonii a dávají nám nahlédnout do života viktoriánské doby.
	Liverpool - Maritime Mercantile City (2004)	První uzavřený skladištní systém na světě, bývalý přístav a doky

2. Industriální památky a technické atraktivity v regionu SMaS

S ohledem na rostoucí tlaky konkurence na světovém i evropském trhu cestovního ruchu je nutno počítat s rozvojem dalších aktivit a zpřístupněním nových atraktivit pro turisty. Právě zde se naskytá možnost uplatnění technických kulturních památek, kterých Národní památkový ústav eviduje v České republice 1 500.

Industriální památky a technické zajímavosti patří k těm atraktivitám, které v posledních letech budí čím dál větší pozornost a stávají se tahouny návštěvnosti turistických destinací. Jen pro názornost – návštěvnost **přecherčpávací elektrárny Dlouhé Stráně** se pohybuje kolem hranice 40 000 návštěvníků ročně, návštěvnost **Hornického muzea OKD na Landeku** rostla v posledních letech o 30 – 60% a překročila již hranici 60 000 návštěvníků ročně, **Muzeum Tatry v Kopřivnici** překročilo již hranici 80 000 návštěvníků ročně atd. Nejnavštěvovanější atraktivitou typu zámku v regionu, která se dostala nad hranici 50 000 návštěvníků, je dvojice zámků v Hradci nad Moravicí a v Raduni. Této návštěvnosti je však dosaženo právě jen díky součtu počtu návštěvníků obou areálů. Takže nejen podle informací CzechTourismu se potvrzuje, že právě návštěvnost technických zajímavostí a industriálních památek a atraktivit, aniž by zatím byla nasazena jejich silná marketingová podpora, je neustále rostoucí a začíná se dostávat nad úroveň klasických atraktivit typu hradů či zámků.

Přes obrovskou pestrost regionu Severní Morava a Slezsko, jeho z pohledu turismu velmi výrazné prvky horských oblastí Jeseníků a Beskyd, krásné přírody a krajiny ostatních venkovských oblastí je však tím, co tvoří tento region odlišným a výjimečným od ostatních turistických regionů v ČR něco jiného. Je to něco, co zatím nebylo zcela využito, ale zároveň je to něco, co naleznete ve všech částech regionu, tedy od Jeseníků až po Beskydy. Jsou to pozůstatky neobyčejně silné industriální minulosti regionu, je to množství technických památek a zajímavostí. Dle informací územního

odborného pracoviště NPÚ v Ostravě bylo v Moravskoslezském kraji (vč. okresu Vsetín ve Zlínském kraji) v roce 1999 evidováno 125 nemovitých a 42 movitých technických kulturních památek.

a) Turistická oblast Ostravsko

Koncentrace technických památek na území Ostravy a v nejbližším okolí města tj. v Ostravsko – Karvinské aglomeraci, nemá v celé ČR konkurenci. Navíc v okruhu do 100 km nikde nenalezneme tak ucelený soubor technických památek z oblasti dobývání a zpracování nerostných surovin v návaznosti na koksárenský, ocelářský a strojní průmysl, právě tak jako v Ostravě. Tato skutečnost je dána především její výraznou průmyslovou historií, ale i současností. Klíčovou skupinu všech těchto památek, tvoří těžební zařízení a přílehlé komplexy administrativně-technických budov často s dominantními architektonickými prvky tehdejší doby. Za nejvýznamnější technickou památku města Ostravy lze zcela jednoznačně považovat **Dolní oblast Vítkovic**, která je vyhlášena Národní kulturní památkou a spolu s **areály Důl Anselm, Důl Michal** a s **areálem Jámy Vrbice** aspiruje na zápis do seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO.

Ministerstvo kultury navrhuje průmyslovou krajinnou oblast regionu Ostrava jako památku světového dědictví s tím, že nejmarkantnějšími objekty jsou lokalita Vítkovice a důl Michal. Tento návrh už byl ze strany UNESCO schválen a umístění na seznam je plánováno pro rok 2010. Průmyslové oblasti a přírodní rezervace mají největší šance na schválení, zatímco schvalování tradičních uměleckých památek či architektonických památek je nyní velmi omezeno.

Dolní oblast Vítkovic

Unikátní, sto šedesát let starý areál vysokých pecí v Dolní oblasti Vítkovic, který je národní kulturní památkou, se management Vítkovic rozhodl otevřít veřejnosti. Od počátku srpna 2004 je památka připravena na pořádání prohlídek, má svůj návštěvní řád, vytyčenou trasu a fundované průvodce. Dosud byla památka veřejnosti přístupná maximálně dvakrát ročně v rámci dnů otevřených dveří.

Pro lepší představu o tom, jak rozsáhlý je to areál, je třeba uvést, že dolní oblast se rozkládá na ploše 307 hektarů, Národní kulturní památka se však nachází jen na jedenácti hektarech.

Sama o sobě vysoká pec číslo jedna, u které hutníci zastavili provoz v roce 1998, by zřejmě nebyla ničím zvláštní. Z její plošiny ve výšce 65 metrů je rozhled na Ostravu jako z ochozu vyhlídky na Nové radnici. Návaznost Dolu Hlubina a hutního komplexu však činí z památky unikát. Technických zajímavostí je v areálu schováno více. V šesté ústředně jsou to například 900 tun vážící dmychadla s výkonem pět a půl tisíce koní. Dvě dmychadla vyrobili zdejší pracovníci v roce 1937 a 1948. Vedle návštěvník spatří mnohem menší rubodmychadlo z roku 1961 s polovičním výkonem. Jen malý kousek od šesté ústředny probíhala výroba koksů. Dodnes o tom svědčí 64 koksárenských baterií. Vysoká pec číslo jedna je od jara roku 2004 denně v době od 21 hodin do půlnoci osvětlená.

Negativum pro potenciální návštěvníky této památky představuje výše vstupného - vítkovická Národní kulturní památka má asi vůbec nejdražší vstupné v zemi: skupina do pěti osob tu za návštěvu části památkově chráněného areálu zaplatí 50 eur, tedy skoro 1600 korun, skupiny od šesti do dvaceti lidí (což je maximální počet návštěvníků ve skupině) dokonce dvojnásobek. Zhruba hodinová návštěva vysokých pecí je tak dražší než prohlídka Karlštejna i s cizojazyčným výkladem. Nižší cenu si mohou sjednat například studenti. Návštěva památky se musí objednat dopředu, a to na útvaru Správy majetku. Prozatím areál vysokých pecí navštěvují odborníci. V červenci 2004 se sem podíval autobus Holanďanů, na začátku září také účastníci sochařského symposia Landek 2004.

Srovnání potenciálu významných technických památek – Ostrava vs. sousední/evropské státy

Aby bylo možné objektivněji posoudit celkový význam a turistický potenciál technických památek, přináší následující kapitola několik přímých srovnání s obdobnými technickými památkami v zahraničí. Celosvětová ojedinělost a význam technických památek je zřejmá i při pohledu na seznam památek zapsaných v seznamu světového dědictví UNESCO, kdy je na tomto seznamu po posledním zasedání World Heritage Committee zapsáno celkem 788 míst. Technickou památkou či atraktivitou se z tohoto počtu se však může pochlubit pouze 25 míst.

	Stát/město					
	Česká republika Ostrava	Německo Duisburg	Goslar	Wieliczka	Polsko Zabrze	Anglie Liverpool
	Základní informace o městě					
<i>počet obyvatel</i>	315 000 obyvatel 3. největší město ČR	520 000 obyv., 11. největší město Německa	45 000 obyvatel	45 000 obyvatel	192 000 obyvatel	468 000 obyvatel, 6. největší město Británie
<i>charakteristika</i>	průmyslová, hospodářská, společenská a kulturní metropole	průmyslové a univerzitní město, významný dopravní uzel, kulturní a sportovní metropole	hospodářské, kulturní a turistické centrum Dolního Saska, sídlo památky UNESCO	průmyslové a turistické centrum regionu	průmyslové město Horního Slezska	oblíbená výletní destinace, město sportu, v roce 2004 zapsáno do seznamu UNESCO
Technická památka	Areál Dolní oblasti Vítkovice	Landschaftspark Duisburg Nord	Rudný důl Rammelsberg	Solný důl	Hornický skanzen „Królowa Luiza“	Albert Dock
	Základní informace o techn. památce					
<i>charakteristika</i>	prům. komplex v blízkosti centra města, unikátní propojení - těžba uhlí, zpracování na koks využití jako paliva pro vysoké pece, výroba surového železa, oceli a válcovaného zboží	park vznikla v oblasti dřívějších hutí, zahrnuje průmyslové plochy i staré průmyslové zařízení tohoto hutního závodu	technickou památkou tvoří bývalý důlní komplex, který byl v provozu více než 1000 let, od roku 1992 památka UNESCO	Areál solného dolu se nachází na jihu Polska, cca 14 km do Krakova, 1978 zapsán na listinu UNESCO	jeden z nejstarších dolů v Horním Slezsku. Zapsán do rejstříku pozůstatků vojvodství Katowického jako hodnotná prům. památka	Albert Dock je 1. uzavřený skladištní systém na světě, bývalý přístav a doky. Jedná se o jednu z nejnavštěvovanějších, multifunkčních zařízení v Británii (mimo Londýn)
<i>rozloha</i>	cca 300 ha	200 ha, největší park Evropy	20 000 m ² , největší muzejní zařízení Německa	celková délka prostoru přes 300 km, v těžebních patrech až do hloubky 327 m		1,25 mil square feet (= cca 11,6 ha)
<i>využití</i>	navržen na zápis do seznamu UNESCO	kulturní a sportovní využití (potápěčské a horolezecké centrum, výstavy, koncerty, divadla, muzeum) výukové centrum, sídla firem, ubytovna	4 muzejní zařízení (historie těžby rudy sociální, ekologické technické a kulturní aspekty spojené s těžbou), výstavy, restaurace, kavárna	zpřístupněna je 3,5 km turistická trasa do hloubky 135 m, výstavní prostory muzea, podzemní sanatorium	muzeum, 1,5 km dlouhá podzemní trasa, evropský unikát – činný parní stroj	muzea (např. muzeum Beatles), obchody, galerie ...
<i>odkaz</i>	www.dolnobl原因.cz	www.landschaftspark.de/	www.rammelsberg.de	www.kopalnia.pl	www.muzeumgornictwa.pl www.luiza.zabrze.pl	www.albertdock.com

Hornické muzeum OKD

Největší hornické muzeum v České republice se rozprostírá na úpatí vrchu Landek (v roce 1992 vyhlášen Národní přírodní památkou), který je světově známou lokalitou z pohledu geologie, archeologie, historie, přírodovědy a hornictví a také unikátním nálezem Landecké Venuše. V muzeu lze spatřit sbírky původního hornického muzea z roku 1905 a ostravsko-karvinského hornictví od roku 1782 do současnosti. Expozice, jejíž strojní zařízení jsou plně funkční, seznamují návštěvníky s jednotlivými hornickými profesemi a také s báňským záchranářstvím. Podzemní expozice zahrnuje fárání těžní klecí do podzemí, kde se naskýtá autentický pohled na počátky hornictví ve zpřístupněných původních štolách ve slojích Albrecht a František z 1. pol. 19. století. Součástí muzea je i sportovní a odpočinkový areál, lanové centrum, cyklistická stezka a dětský koutek a další.

Národní kulturní památka Důl Michal

NKP Důl Michal představuje mimořádně hodnotný autentický průmyslový areál po stavební i technické stránce. Provoz na dole Michal byl ukončen v roce 1994. Součástí areálu je jedinečný soubor elektrických těžních strojů a kompresorů z počátku elektrifikace, dále hornické koupelny, bývalé lampovny, dopravní mosty s výklopníky, těžní budova s důlními klecemi. Prohlídková trasa umožňuje procházet stejnou cestou jakou každodenně absolvovali horníci při nástupu do práce. Expozice má tak charakter „posledního pracovního dne“. Prostory hlavní budovy jsou často využívány pro výstavy, divadelní představení a další kulturní a společenské akce.

V následující tabulce je přehled technických památek v turistické oblasti Ostravsko. Zvýrazněné památkové objekty (viz. položka v tab. - **Název technické památky**) představují vyšší turistickou atraktivnost.

Technické památky na Ostravsku

Název technické památky	Statut ochrany	Místopisné určení
Most Miloše Sýkory, (Říšský most)	KP ¹⁾	Ostrava - Moravská Ostrava, Slezská Ostrava
Depo Báňské dráhy / Východní remíza ČD	KP	Ostrava - Moravská Ostrava, Slezská Ostrava
Výpravní budova železniční stanice Ostrava - Svinov	KP	Ostrava - Svinov
Energetická ústředna č. III	KP	Ostrava - Moravská Ostrava
Energetické ústředny Vítkovických železáren (Ústředny č. I, II a IV)	KP	
Elektrárna městská	KP	Ostrava - Slezská Ostrava
Důl Hubert/Stachanov	KP	Ostrava – Hrušov
Důl Ida/Naděje/Stalin I/Rudý Říjen I	(KP)	Ostrava - Hrušov
Důl Alexandr	KP	Ostrava – Kunčičky
Větrná jáma č. 3/ Šverma č.3	KP	Ostrava – Mariánské Hory
Důl Michal, Petr Cinger (dnes muzeum)	NKP ²⁾	Ostrava – Michálkovice
Důl Hlubina (Areál Dolní oblasti Vítkovic)	NKP	Ostrava – Moravská Ostrava
Důl č. X/ Jindřich	KP	Ostrava – Moravská Ostrava
Důl Jiří	KP	Ostrava – Moravská Ostrava
Důl Anselm, Petershofen I, Masaryk I, Eduard Urx I, Hornické muzeum OKD	KP	Ostrava – Petřkovice
Důl Oskar/Petershofen 5/Masaryk 2/Lidice	KP	Ostrava – Petřkovice
Důl Terezie/Bergschacht/ Petr Bezruč	KP	Ostrava – Slezská Ostrava
Důl Jan-María	KP	Ostrava – Slezská Ostrava
Důl Jan Michal/Michálka	KP	Ostrava – Slezská Ostrava
Důl Trojice a kuželový odval	KP	Ostrava – Slezská Ostrava
Důl Louis/Steinbock/Maršál Jeremenko	KP	Ostrava – Vítkovice
Větrná jáma Vrbice	KP	Ostrava – Hrušov
Vítkovické železářny – vysoké pece (Areál Dolní oblasti Vítkovic)	NKP	Ostrava – Vítkovice

Název technické památky	Statut ochrany	Místopisné určení
Vítkovické železářny – koksovna (Areál Dolní oblasti Vítkovic)	NKP	Ostrava - Moravská Ostrava, Vítkovice
Československé továrny na dusíkaté látky/Moravské chemické závody (MCHZ)	KP	Ostrava - Mariánské Hory
Plynárny a mokrý plynojem Vítkovických železáren	KP	Ostrava - Vítkovice
Jatky	KP	Ostrava - Vítkovice
Jatky městské	KP	Ostrava - Moravská Ostrava
Lihovar Vilém Frajer a syn, Spirittusindustrie – Aktiengesellschaft/Slezské lihovary a škrobárny	KP	Ostrava - Svinov
Věž vodárenská	KP	Ostrava – Slezská Ostrava
Věž vodárenská – věž kostela sv. Pavla	KP	Ostrava - Vítkovice
Český akciový pivovar (Ostravar)	-	Ostrava - Moravská Ostrava
Areál městské vodárny, Ostrava	-	Ostrava - Nová Ves
Stará ocelárna a kovárna Vítkovických železáren	-	Ostrava - Vítkovice
Tepelná elektrárna	-	Ostrava - Třebovice
Hvězdárna a planetárium Johanna Palisy, VŠB - TU Ostrava	-	Ostrava - Poruba
Proskovický mlýn	-	Ostrava - Proskovice
Cvičná štola - skanzen, Staříč - důl Paskov	-	Staříč
Experimentální kruhová těžní věž závodu Staříč I	-	Sviadnov

¹⁾ KP – Kulturní památka

²⁾ NKP – Národní kulturní památka

b) Turistická oblast Jeseníky

Jeseníky, známé především krásnou přírodou a bohatými možnostmi sportovního vyžití, mohou nabídnout také řadu technických zajímavostí. K těm nejatraktivnějším patří:

[Ruční papírna ve Velkých Losinách](#) – unikátní areál významné technické památky, která zejména z pohledu více jak čtyřsetleté kontinuity tradiční ruční papírenské výroby nemá v oblasti střední Evropy obdoby, byl v roce 2001 vládou České republiky prohlášen za NKP. Muzeum ve svých expozicích návštěvníky seznamuje s historií papíru a jeho výroby od nejstarších dob do současnosti. Součástí prohlídkové trasy je i detailní pohled na celý výrobní postup a návštěva stěžejních pracovišť provozu výroby ručního papíru. V letních měsících si návštěvníci v areálu papírny mohou vlastnoručně zhotovit arch papíru či dopisní obálku. V papírně je celoročně otevřena i muzejní galerie a reprezentační prodejna s bohatým sortimentem veškerých losinských výrobků z ručního papíru.

[Přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně](#) – přečerpávací elektrárna v Hrubém Jeseníku má tři "nej": největší reverzní vodní turbínu v Evropě - 325 MW, elektrárnu s největším spádem v České republice - 510,7 m a největší instalovaný výkon v ČR - 2 x 325 MW. Využívá půlkilometrového výškového rozdílu mezi přehradou na Divoké Desné a nádrží vyhloubenou na vrcholu Mravenčnicku v nadmořské výšce 1350 metrů. V roce 1978 byl vrchol kopce zarovnan a byla zde vyhloubena horní nádrž elektrárny s celkovým objemem 2,72 m³. Zatopená plocha při maximální hladině je velká 15,4 ha. Elektrárna o výkonu 650 MW slouží od roku 1996. Pro návštěvníky jsou možné exkurze.

[Zlatorudné mlýny v údolí Ztracených štol](#) u Zlatých hor - říčka Olešnice zde opouští úzce zařiznutý úsek údolí a po milióny let ukládá zlato do náplavů. Zdejší rýžoviště byla těžena povrchově i hlubinně, tzv. měkkým dolováním. Pravý břeh Olešnice je poset pinkami, obvaly a odvaly, protkán kanály pro přívod vody do rýžovišť a dalšími relikty po těžbě zlata. Hlavní přívodní kanál je stále v provozu. V současné době se v tomto údolí buduje replika středověkého hornického městečka s naučnou stezkou. V provozu jsou dva sruby se stoupou na drcení zlaté rudy a se zlatorudným mlýnem. Oba

dřevěné stroje zhotovené podle dobových nákresů, jsou poháněny vodními koly, která čerpají energii z původního kanálu.

Úzkorozchodná železnice z Třemešné do Osoblavy – tato technická památka je v provozu od roku 1898, má délku trati 20 km a rozchod kolejí 760 mm, má 4 mosty a 102 oblouků. Nejvyšší dovolená rychlost vlaku, který projíždí deseti zastávkami, je 40 km/hod. Od roku 2004 zde opět jezdí vlak, který je tažen historickou parní lokomotivou Resita, vyrobenou roku 1955 v Rumunsku.

Kosárna v Karlovicích – objekt bývalé kosárny v Karlovicích z počátku 18. století. Dříve jedna z provozoven dále zpracovávajících železo z místních hamrů. Objekt, který si i přes pozdější úpravy dodnes zachoval charakter starých dřevěných slezských staveb, koupilo v roce 1974 bruntálské okresní muzeum. Od roku 1992 je kosárna využita expozičně (funerální plastiky – umělecká litina, expozice o Karlovicích a rodácích obce, zemědělské stroje a lesnická pěstební a těžební technika).

K méně známým patří tyto technické zajímavosti:

- **Empírový skleník v areálu lázní**, Karlova Studánka
- **Litínová konstrukce loveckého zámečku**, Moravský Beroun
- **Manšestrová manufaktura**, Šumperk
- **Povrchové stopy dolování stříbra**, Horní Město
- **Povrchové stopy dolování stříbra**, Horní Benešov
- **Povrchové stopy předhistorické těžby zlata**, Světlá Hora
- **Pozůstatky tavírny zlata**, Rýmařov
- **Pozůstatky Vavřincovy vysoké pece**, Vrbno pod Pradědem
- **Stopy po dolování zlata**, Svobodné Heřmanice
- **Vápenná pec a vápencový lom**, Razová
- **Úpravna vody s reliéfní výzdobou**, Vítkov
- **Zemědělské haldy a valy**, Malá Morávka

c) Turistická oblast Opavské Slezsko

Velmi zajímavé z hlediska technických památek je Opavsko. Jediné jsou zejména:

Weisshuhnův kanál - nad obcí Žimrovice, byl postaven v předminulém století pro splavování dřeva a výrobu elektrické energie. Unikátní vodní dílo je 3,5 km dlouhé, obsahuje tři vodní tunely a dva aquadukty. Na kanálu je několik přepadů, regulujících výšku hladiny toku. Při ústí do Žimrovického papírny je převýšen o 26 m nad řekou Moravicí. Dodnes je papírenský kanál plně funkční.

Větrný mlýn v Hlavnicích – dřevěný větrný mlýn sloupového typu z roku 1810, naposledy mlel v roce 1952. Spolu s usedlostí odpovídá stylu života v tomto kraji na přelomu 19. a 20. století. Průměr větrného kola se pohybuje u většiny mlýnů okolo 15 metrů, Choltický mlýn má větrné kolo největší o průměru 17,28 metrů. Dnes není schopen mlít, neboť chybí vnitřní zařízení.

Větrný mlýn v Cholticích – dřevěný větrný mlýn (sloupový, beraní, německý) na mírném návrší nad obcí. Prkny šalovaná mlýnice s valbovou střechou a krytou šalandou má úplné mlýnské vybavení s větrnými lopatami, hřídelem, převody a mlecím složením. návštěvník má jedinečnou možnost prohlédnout si kompletně zachovalý interiér a vybavení větrného mlýna, včetně největšího větrného kola s lopatami u nás.

Areál opevnění Milostovice – zajímavý soubor tří zrekonstruovaných objektů těžkého opevnění a dvou objektů lehkého opevnění ze 30. let 20. století. Jedná se o mimořádně zachovalé objekty a celý areál se řadí mezi nejlepší pevnostní muzea v České republice.

Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky - pevnostní areál je dnes evropsky vysoce ceněnou prezentací specificky ojedinělého bývalého fortifikačního systému naší republiky, který vznikl v letech 1935 - 1938. Tvoří jej pěchotní sruby MO-S18, S19, S20 a lehký objekt vz.37A. Objekty areálu představují různé odlišnosti po stránce projekční i palebně-taktické a rovněž různé stupně odolnosti.

K dalším zajímavostech technického charakteru patří:

- [Dělostřelecká tvrz Smolkov](#), Háj ve Slezsku - Smolkov
- [Historická parní stříkačka z roku 1907](#), Hradec nad Moravicí
- [Ruční hasičská stříkačka z r. 1881](#), Hradec nad Moravicí
- [Měnična elektrického proudu](#), Opava
- [Průmyslové haly se soustavou Šedových světlíků](#), Branka u Opavy
- [Silniční válec s parním pohonem](#), Opava
- [Skříňka na barometr ve Dvořákových sadech](#), Opava

d) Turistická oblast Poodří

Technické zajímavosti a památky najdeme také v Poodří:

[Vodní mlýn v Bartošovicích](#) - areál vodního mlýna s komplexem vodohospodářských staveb, budován od konce 15. století až do století dvacátého. Objekty jsou zastřešeny sedlovými střechami z druhé poloviny a konce 19. století. Mlýnice včetně přilehlé místnosti pro turbíny a agregát je zachována bez úprav. Na Odře nad mlýnem je vybudován střežovitý dřevěný jez.

[Vodní mlýn v Bernarticích nad Odrou](#) - významná technická památka s úplným mlýnským zařízením včetně vodního kola. Stojí při pravém břehu Odry. Dle posudků odborníků je jedním z mála nejlépe zachovaných vodních mlýnů na řece Odře od pramene řeky až po státní hranici s Polskem v Bohumíně. Ceněna je hlavně zachovaná celistvost a jednotnost mlecího zařízení a také původnost budovy

[Vodní mlýn ve Skotnici](#) - vodní mlýn pochází z 2. poloviny 19. století. Unikátní je dochované a provozuschopné zařízení mlýna ze 30. let 20. století. Vodní mlýn se nachází ve středu obce na náhonu říčky Lubiny.

[Větrný mlýn v Bílovci](#) - dřevěný větrný mlýn se nachází severovýchodně od místní části Bílovce - Staré Vsi. Zvláštností mlýna jsou dvě palečná kola.

[Vagonářské muzeum ve Studénce](#) – expozice mapující vznik a vývoj našich železnic, dopravní prostředky do konce 19. století s pohyblivými maketami vláčků. Podrobně je zde zmapována historie vývoje výroby ve Vagónce Studénka od roku 1900 až po současnost.

[Vodárna v Bernarticích nad Odrou](#) - vodárna byla uvedena do provozu již v roce 1892 a dodnes je součástí veřejné vodovodní sítě firmy SmVaK Ostrava a.s. Celý komplex se skládá ze strojovny, kotelny, akumulární nádrže, kůlny na uhlí a obytného domu pro dvě dělnické rodiny.

e) Turistická oblast Těšínské Slezsko

V Těšínském Slezsku patří mezi nejznámější technické památky:

[Obloukový most v Karviné – Darkově](#) – betonový obloukový most přes řeku Olši z roku 1925. Památka je mimořádná technickým řešením mostové konstrukce oblouku. Most je dlouhý 55,8 m, široký 5,6 m a výška oblouku je 6,25 m.

[Vodárenská věž v Karviné - Hranicích](#) – postavená jako konstruktivistická stavba pravděpodobně roku 1928. Kruhová věž má 6 podlaží o výšce 39,4 m a průměru 11,4 m. Nad posledním podlažím je umístěn vodojem, který již neslouží svému účelu. Uvnitř věže je dochována část původního technického zařízení.

[Technické muzeum v Petřvaldě](#) – pobočka Muzea Těšínska v budově bývalé fary u chrámu sv. Jindřicha. Stálá expozice „Tradice hornictví na Těšínsku“ je věnována více než dvoustoletým dějinám dolování černého uhlí na Karvinsku a expozice „Kouzelný svět tramvaji“ mapuje vývoj a osudy tramvajových drah s množstvím exponátů, pohlednic, nákresů i plánek. Dále jsou v této oblasti technické zajímavosti jako [Těšínské mosty](#) v Českém Těšíně, [kamenouhelný důl Nová jáma](#) v Orlově, [litinová kašna](#) z roku 1900 na náměstí v Karviné – Fryštátě, doly Dukla (koupelny), Austria/Barbora/1. máj a Gabriela/UNRRA/Mír. Málokdo ví o takové

zajímavosti jako je [kostel Sv. Petra z Alkantary](#) u Karviné, který je zcela jistě nejhluběji se propadlým kostelem na světě – je dnes níže o 34 m proti původní poloze a navíc je nakloněn o 6°. Není to sice industriální atraktivita sama o sobě, je však pozůstatkem průmyslové činnosti v regionu.

f) Turistická oblast Beskydy a Valašsko

Také oblast Beskydy a Valašsko nabízí řadu technických zajímavostí:

[Technickém muzeu Tatra Kopřivnice](#) – z malé dílny v Kopřivnici, kde Ignác Šustala začal se stavbou kočárů, saní a bryček, se v průběhu desítek let zrodil světově uznávaný fenomén - automobilka TATRA. Ve zcela unikátním muzeu je zachycena téměř stopadesátiletá historie automobilky Tatra. Expozice nabízí unikátní osobní i nákladní automobily, motory, podvozky, motorovou vlakovou soupravu, letoun Tatra 131 a další technické památky.

[Muzeum klobouků](#) – spadá pod Muzeum Novojičínska a je umístěno v Žerotínském zámku v Novém Jičíně. Nabízí rozsáhlou expozici klobouků a pokrývek hlavy s názvem „Nechte na hlavě“. V expozici mohou návštěvníci shlédnout na 600 klobouků, čepic, čepců a přileb z období od počátku 19. století do současnosti. Mezi vystavenými exponáty jsou i unikátní pokrývky hlavy, mnohdy poprvé představované veřejnosti.

[Vápenné pece u Vendryně](#) – pece vznikly na začátku 19. století, kdy se na území obce těžila železná ruda. Do té doby spadá také těžba vápence a jeho vypalování v tzv. „wopienkách“, jak byly pece v místním nářečí pojmenovány. Jedná se o dvě kruhové – šachtové pece, jejichž provoz byl ukončen v roce 1965.

K méně známým patří:

- [Bývalá lednice na místě zrušeného pivovaru](#), Starý Jičín
- [Budova bývalé textilní továrny](#), Frenštát pod Radhoštěm
- [Bývalý panský pivovar](#), Hukvaldy
- [Drátěnošterkový výhon, zajištění řečiště](#), Frýdek-Místek
- [Jesličky ve Španělské kapli](#), Nový Jičín
- [Městské studny z počátku 19. století](#), Štramberk
- [Několik vodních nádrží /klauzů/, Bílá](#)
- [Silniční válec s parním pohonem](#), Nový Jičín
- [Sklad dřeva a výroba dřevěného uhlí](#), Baška
- [Slovenská strela](#), Kopřivnice
- [Sušárna ovoce](#), Frenštát pod Radhoštěm
- [Silniční válec s parním pohonem](#), Nový Jičín